

Doğunun Batıya Açılan Kapısında, Kùltürlerin Kaynařma Noktası: Çiğdemtepe Höyük Kazısı Işığında Kuzeydoğusu Anadolu Prehistoryasına Yeni Bir Bakış

A Convergence of Cultures at the East's Gateway to the West: New Insight into the Prehistory of Northeast Anatolia in Light of the Excavation at Çiğdemtepe Mound

Umut Parlıtlı¹ , Erman Akyüz²

¹Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakùltesi ve Arkeoloji Bölümü, Erzurum, Türkiye
²Kùltür ve Turizm Bakanlığı, Kùltür Varlıklarını ve Mùzeler Genel Müdürlüğü, Bayburt Mùzesi, Bayburt, Türkiye

ORCID ID: U.P. 0000-0001-9895-4926;
E.A. 0000-0002-0724-0942

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Umut Parlıtlı,

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakùltesi ve Arkeoloji Bölümü, No. 412 Erzurum, Türkiye
E-mail: umutparliti62@gmail.com

Başvuru/Submitted: 26.10.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested: 28.11.2022

Son Revizyon/Last Revision Received: 30.11.2022

Kabul/Accepted: 01.12.2022

Atıf/Citation: Parlıtlı, U., & Akyüz, E. (2022). Doğunun batıya açılan kapısında, kùltürlerin kaynaşma noktası: Çiğdemtepe höyük kazısı ışığında Kuzeydoğusu Anadolu Prehistoryasına yeni bir bakış. *Anadolu Araştırmaları-Anatolian Research*, 27, 1–29.
<https://doi.org/10.26650/anar.2022.1194798>

öz

Doğusu Anadolu prehistoryasının az bilinen çok araştırılan kùltürel fenomeni olan Kura-Aras kùltürü, MÖ IV. Binyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış olup MÖ III. Binyıl sonuna kadar Transkafkasya, Levant coğrafası dışında Çiğdemtepe'nin de içinde bulunduğu Kuzeydoğusu Anadolu'ya kadar yayılmıştır. Söz konusu coğrafyalar içerisinde Kura-Aras kùltürüne dair araştırma ve yayınların neredeyse hiç yapılmadığı coğrafya maalesef Kuzeydoğusu Anadolu içerisinde yer alan Bayburt ilidir. Çünkü 1940'lı yıllarda gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında Bayburt coğrafyasında bu kùltürün varlığı belirlenmiş olsa da günümüze kadar sadece 1990'lı yıllarda Sagona'nın gerçekleştirdiği Büyüktepe Höyük kazıları ile yerleşik kayıtları elde edilebilmiştir. Ancak söz konusu kazılar da kùltürün ekonomik, kùltürel özelliklerini aydınlatmaya yetmemiştir. Bu açıdan bölgenin anahtar yerleşimlerinden birisi olan Çiğdemtepe Höyüğünde, Kura-Aras kùltürel fenomenine ait birçok unsurun baskın lokal özellikleriyle bünyesinde barındırıldığını tespit edilmesi oldukça önemlidir.

Çiğdemtepe Höyüğünde gerçekleştirdiğimiz kazı çalışmaları sonucunda elde edilen en önemli unsur Kuzeydoğusu Anadolu genelinde ilk kez belirlenen, Kura-Aras kùltürü ile çağdaş, Orta Anadolu'dan bildiğimiz Black-Topped türü seramiklerin ele geçmiş olmasıdır. Transkafkasya'ya kadar uzanan el yapımı, içi kırmızı, dışı siyah, parlak Kura-Aras seramikleri ile Orta Anadolu'ya kadar uzanan el yapımı, içi siyah, dışı kırmızıdan kahverengiye kadar değişen parlak Black-Topped seramiklerin Çiğdemtepe Höyük'te bir arada ele geçmiş olması bir ilktir. Yerel özellikleri baskın olan, doğuya ve batıya uzanan bu iki kùltürel kontrastın bir arada ele geçmiş olması dışında açığa çıkartılan görkemli/anıtsal mimari, diğer taşınabilir küçük buluntular ve stratigrafik detaylar coğrafyanın Geç Kalkolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı'na geçiş ve Erken Tunç Çağı başlarında yaşanan kùltürel etkileşimi, dönüşümü ve gelişimi gözler önüne sermesi açısından oldukça önemlidir. Söz konusu arkeolojik kayıtlar Çiğdemtepe Höyüğünde 2020 yılında gerçekleştirdiğimiz kazıda ele geçen taşınır, taşınmaz kùltür varlıklarına, beraber ele geçen kömürleşmiş ahşap örneklerin yaş analizlerine ve literatür çalışmalarına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çiğdemtepe Höyük, Kuzeydoğusu Anadolu, Bayburt, Kura-Aras, Black Topped

ABSTRACT

The Kura-Araxes culture, one of the significant cultural phenomena of the Eastern Anatolian prehistory, originated in the second half of the 4th millennium BC with a sphere of influence that was pervasive in Transcaucasia and Northeast Anatolia including Çiğdemtepe until the end of the 3rd millennium BC. Çiğdemtepe Mound is situated within the borders of the province of Bayburt in Northeastern Anatolia among the Kura-Araxes culture, an area of research with few publications. Although the existence of Kura-Araxes culture in the Bayburt region was determined during surveys conducted in the 1940s, only the settlement records of the Büyüktepe Mound excavations carried out by Sagona in the 1990s are available. However, the excavations in this regard are not sufficient to illuminate the economic and cultural characteristics of the culture. Therefore, determining the material culture of Kura-Araxes through their dominant local features at Çiğdemtepe Mound is of great importance.

The most significant artifact obtained from the Çiğdemtepe Mound excavations is the black-topped ceramic assemblage, the first of its kind to be documented in Northeast Anatolia. This type of ceramic group is known from Central Anatolia to be contemporary with the Kura-Araxes culture, and discovering this alongside the other finds at the mound is striking. Kura-Araxes ceramics are handcrafted and burnished with red inner and black outer surfaces, which has been attested across Transcaucasia. The black-topped ceramics from Central Anatolia have a black interior and a red-to-brown outer surface. Apart from the combination of these two cultural variations, which have exhibited dominant local characteristics extending to the East and West, the magnificent monumental architecture, other portable small finds, and stratigraphic details also stand out, revealing the transition of the area from the Late Chalcolithic Age to the Early Bronze Age and unveiling the cultural interactions, transformations, and developments that had occurred in the Early Bronze Age. Related archeological records consist of movable and immovable cultural assets, age analyses of charred wood samples, and literature reviews.

Keywords: Çiğdemtepe Mound, Northeastern Anatolia, Bayburt, Kura-Araxes, Black-Topped

EXTENDED ABSTRACT

Çiğdemtepe Mound is located approximately 15 km northwest of Bayburt within the boundaries of Çiğdemtepe Village in the central district (Figures 1&2). The mound is positioned at the western end of the plateau and extends in an east-west direction, at the eastern end of the village from which it got its name. The mound lies to the south of Mam Su. Access to the mound is provided by the stabilized road going east through the village.

The locality of Çiğdemtepe Mound has prevented the mound from being adversely affected by agricultural activities. However, due to its remote and off-the-road location, it has been exposed to extensive illegal excavations. On the northwest, northeast, and south slopes of the mound, treasure hunter pits had been spotted prior to the excavations (Sagona, 2004, p. 121). Furthermore, illicit digging pits have been found in the form of rings formed at regular intervals from the top to the fringes of the mound (Figures 2&3). Sagona carried out important studies that revealed the archaeological potential of the Bayburt region and identified Çiğdemtepe Mound in 1990 (Sagona, 1992, p. 398; 2004, p. 121, Figs. 13/1, 14/1, p. 321). Based on the section in the treasure hunter pits on the northeastern slope of the mound, he mentioned an Early Bronze Age settlement, mainly pertaining to the Iron Age. In addition, starting from the church located approximately 300 meters south of the mound, he claims medieval deposits to also be present in the mound (Sagona, 2004, p. 121). Rescue excavations were carried out for a short time in 2018 under the presidency of the Bayburt Museum Directorate and conducted in the vaulted tunnel remnant located on the northeast slope of the mound. In these superficial and more protective surveys, mostly Middle and Early

Bronze Age ceramic fragments were unearthed in the interior of the vaulted architectural remains. On the other hand, a few Iron Age pottery pieces were found, in addition to many amorphous and profiled ceramic pieces being spotted at different points of the mound.

The Çiğdemtepe Mound excavations of 2019 occurred in the northern half of the mound (Figure 4). During the excavations, a three-phase cultural layer belonging to the Middle Ages was found. The first sub-phase was identified at an elevation of 1,615.69 meters above sea level and consists of Floor 1 artifacts covering a narrow area. The floor remnant that appears in the southern section of the grid square comprises a blocking pavement made up of small-sized rubble stones and compacted soil. The other lower phase of the Middle Ages was found at an elevation of 1,615.01 meters above sea level. Floor 2, covering a large area, and Wall 1, which consists of a single row of stones, are clues to the existence of a top sheltering material of a possible structure whose timber posthole is connected to Floor 2 (Figures 5&6).

This pit probably served as a posthole for the timber that carried the ceiling of the structure. Another cultural layer was found at an elevation of 1614.52 meters above sea level. The Layer IC architecture, consisting of a wide and long mudbrick wall base and stone foundation, has been heavily disturbed (Figure 7). In addition, burnt wooden beams crossing each other perpendicularly were found on the Floor 3 structure, which consists of mudbrick blocks. Considering their fallen positions reveals these wooden pieces to be the likely roof elements of the architectural structure of Layer IC. The other grid squares excavated in the northern half of the mound are D-6 and D-5. As a result of the studies carried out in grid square D-6, a staircase structure made of large limestones was identified (Figures 8&9). Mortar mixed with lime was determined to have been used as the binding material on the stair steps and at the points where they overlapped. The staircase structure, which was built based on Wall 3 and a remnant of layer IC, is bounded by two wing walls from the east and west directions. Both wall structures have a small amount of mortar mixed with lime, with largely mud mortar having been used as the binding material.

The remains of Floor 4, covering an area of approximately 2-meter square, were unearthed at the end of Wall 3 (Figure 9). Floor 4 was heavily destroyed and must have been connected to the apsidal structure. A circular wall at an elevation of 1,613.62 meters connected with Wall 5 and an apsidal structure bounded by Wall 6 have also been identified (Figure 10). The inner surface of the semi-circular western wall of the site with an apsidal plan is observed to have had large, small, and partially rubble masonry stones of non-standard sizes with mud mortar used as the binding material. In addition to the mud mortar, mortar mixed with lime was observed at some points of the walls of the structure. A layer consisting of mud mortar lumps was added to the outer surface of the bottom of the wall in a technique similar to the pisé technique. A 1.20-meter-wide door opening is found in the middle of Wall 5, which is the western wing wall of the eastern wall of the apsidal and staircase structure. To the south

and north of the doorway are two limestone blocks that had been used for jamb purposes, extending vertically toward the deep elevation. The door opening is observed to have been covered with a large stone block. Obstruction of this original door opening that had provided the entrance to the apsidal building structure is located at the same elevation as the Floor 4 structure of Floor 5, which this study has identified as a late period floor, indicating it to have been used there in later periods.

Architectural elements dating to the Middle Ages, floors (Figure 11) unearthed, and numerous fragments of ceramics with underglaze paint decorations have been found during the excavations carried out at Çiğdemtepe Mound, as well as pieces of glass bracelets. The glass bracelets and pottery fragments that have been uncovered point to a period between the 10th and 13th centuries AD. Apart from this, early period ceramic pieces, andiron pieces, obsidian fragments, and stone objects designed for grinding purposes make up the finds from the surface layer. From this point of view, a strong medieval structure is understood to have existed in the northern half of Çiğdemtepe Mound, with the early deposits having been heavily destroyed while this deposit was being created. Meanwhile, Layer IC is assumed from the architectural remains to have been destroyed as a result of a fire. According to the artifacts and findings obtained during the studies, at least three lower phases of the Middle Ages are present in the northern half of the mound.

Excavations in the southern half of the mound were carried out in 2020 and mainly implemented in the form of sectional arrangements and stratigraphy determination studies on the Great Trench (Büyük Yarma; Figure 11). During the studies, monumental architectural remains and floors associated with these remains were unearthed (Figures 12-14). On Floor No. 1 (Figure 15) found in this section, Kura-Araxes ceramics and black-topped ceramics were found together. Pieces of burnt wood were observed on this floor. Analysis of a sample taken from these fragments indicates a date between 3096-2913 BC. On Floor No. 2 (Figure 16), Kura-Araxes ceramics and black-topped ceramic pieces were found intertwined. The analysis result of the carbonized wood residue taken from Floor No. 2 gives a date range between 3132-3009 BC. However, the results from a sample taken from the monumental architecture and the weak architectural remains unearthed to the east of the floors yielded a date around the 14th century AD. Radiocarbon readings have demonstrated the presence of a two-phase Early Bronze Age layer and a Medieval layer in the southern half of the mound. In addition, ceramic fragments from the floors support and confirm the radiocarbon readings.

Aside from the Kura-Araxes ceramics from the Early Bronze Age I deposits, many amorphous and profiled sherds of EBA II-III and pieces with Iron Age features have been unveiled in the northern half and surface layer of the mound. These ceramics were not included in this study as they are not contextual finds. However, the relative chronology has been accepted as a criterion in our proposal.

Giriş

Prehistorik ve Historik çağlar boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Bayburt ili¹, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinin önemli kentlerinden birisidir. Yukarı Çoruh Havzası şehirlerinden olan Bayburt, tatlı su ve yer altı kaynakları (Ünsal, 2006: 20; Ünsal, 2014: 88)² ile verimli tarım arazileri yönünden oldukça zengindir. Arkeolojik kayıtlar binlerce yıl boyunca kültür halklarının, toplulukların ve sonrasında krallıkların bu coğrafya üzerindeki doğal geçitleri ve vadileri kullanarak Karadeniz’i Doğu Anadolu üzerinden Kafkasya’ya bağlayan tampon bölge üzerinden ulaşım sağladıklarını göstermektedir (Sagona, 1990: 425-426; Ceylan, 2021: 379-380)³. Jeopolitik konumu ve çevre-iklim özelliği nedeniyle Bayburt coğrafyası Paleolitik Çağlardan itibaren insanların yurdu olmuştur. Bayburt ilinin 13 km güneydoğusundaki Gez Köyü’nün batısında ele geçen bazalttan üretilmiş yonga taş aletler ve obsidyen alet Alt-Orta Paleolitik Çağa tarihlenmiştir (Gündüzalp, 1986: 49-56). Bayburt’un 5 km kuzeydoğudaki Killiğin Mağarasında ele geçen bazalttan üretilen mikrolitler, Mezolitik Çağ’a tanıklık etmektedir (Gündüzalp, 1986: 49-56; Ünsal, 2006: 45-46). Bölgede, avcılık-toplayıcılıktan yerleşik yaşama geçildiğine dair birtakım ipuçları da tespit edilmiştir. Bayburt il sınırları içerisindeki Rüştüköy’de yer alan Gündülak Tepe Höyük’te ele geçen boyalı seramik parçası ise Neolitik Çağ’a tarihlendirilmiştir (Sagona ve Brennan, 1995: 307; Sagona ve Sagona 2004: 236).

Geç Kalkolitik Çağa gelindiğinde Bayburt coğrafyası çok sayıda arkeolojik yerleşime sahne olmuştur. Bu makalenin temelini oluşturan Çiğdemtepe ile çağdaş yerleşimlerden Tepetarla Höyük doğal sırt üzerine konumlanmıştır (Sagona ve Sagona 2004: 237-238). Gökçedere/Pulur (Kökten, 1944: 465-486), Gündülak Tepe, Yedigözel, Yakup Abdal, Kilisetepe, Tepecik, Dedicik, İvikler Tepe, Bayrampaşa, Handeresi gibi diğer çağdaş yerleşimler ova tabanı üzerinde su kaynağı kenarında yer almaktadırlar (Sagona ve Sagona 2004: 116-293, Map 16-17). Bölgede, Erken Tunç Çağında arkeolojik yerleşimlerin sayısı katlanarak artmaya devam etmiştir. Kökten, 1940’larda yürüttüğü yüzey araştırmasında ziyaret ettiği Gökçedere/Pulur, Siptoros, Hindi, Haşiye ve Sünür Höyüklerinde tespit ettiği Kura-Aras seramiklerinden kaynaklı olarak yerleşimleri Erken Tunç Çağına tarihlenmiştir (Kökten, 1944: 480, 482). Sagona, tespit ettiği 39 Erken Tunç Çağı yerleşiminin 18’inin Geç

- 1 Urartu döneminde kentin adı Domana’dır. Ksenophon’un Anabasis’inde kentin adı Gymnias olarak geçer. Orta Çağ kaynaklarında Bayburt: Baberd ve Paypert; Bizans kaynaklarında Bayberd, Payper, Paipert ve Paypert olarak geçer. Osmanlı kaynaklarında ise kentin adı günümüz kullanımıyla geçmektedir (Ksenophon, “Anabasis”, 139; Bryer ve Winfield, 1985: 14; Köksal, 2011: 1).
- 2 Asur Kralı Tiglath Pileser III’ün MÖ 743 yılındaki seferinden sonra Urartu Devletinin hakimiyetindeki yer altı kaynaklarının Asur Devleti’nin kontrolüne geçmesiyle Urartular yeni maden rezerv alanları keşfetmeye zorlanmıştır. Bu sahalardan biriside Bayburt/Maden’de yer alan gümüş ve bakır madeni sahasıdır. Bakır ve gümüşün dışında Bayburt ve çevresinde demir, krom ve linyit yataklarının varlığı da bilinmektedir.
- 3 Roma’nın Armenia ve Partlara karşı yaptığı seferlerde bir nevi ikmal merkezi fonksiyonundaki Trapezos (Trabzon)’dan Doğu Anadolu’nun iç bölgelerine geçiş için Gümüşhane ve Bayburt bölgesinin kullanılması kaçınılmazdır. Detaylı bilgi için bkz. Ceylan, 2020: 1239-1240.

Kalkolitik Çağı yerleşimlerinin üzerinde devam etmesini ve 21 tanesinin ise yeni yerleşim olmasını artan nüfusa bağlamıştır (Sagona ve Sagona 2004: 238-239, Maps 18-20).

Bayburt bölgesinin arkeolojik potansiyeli henüz tam anlamıyla ortaya konulmamıştır. Bölgenin bu potansiyeli ilk olarak Kökten tarafından 1940'larda yapılan çalışmaları belirmeye başlamıştır (Kökten, 1944: 465-486). Uzun bir süre bilgi akışı olmayan bölge, 1980'li ve 1990'lı yıllarda bölgede yüzey araştırmaları (Sagona ve Brennan, 1995: 305-316; Sagona, 1993a: 261-268; Parker, 1999: 133-141) ve Büyüktepe Höyükte gerçekleştirilen kazılarla (Sagona, 1993b: 193-198; Sagona, 1994a: 229-234) tekrar ivme kazanmıştır. Ancak, bu çalışmalar da bölgenin arkeolojik alt yapısının bilinmezlik sorunsalına tam anlamıyla cevap verememiş bölgenin kültürel dinamiklerini ortaya koyamamıştır. Çiğdemtepe Höyük kurtarma kazıları, bu sorunsalın çözümüne yönelik son zamanlarda yapılan önemli bir çalışma olmuştur (Figür 1, 4-11). Nitekim 2019 ve 2020 yılı kazılarında ele geçen buluntu ve bulgular, bölgenin Erken Tunç Çağı sürecinde tanıklık ettiği kültürel olguları, bu olguların birbiriyle etkileşim içinde ve kaynaşmış olduğunu gün yüzüne çıkarmıştır.

Bu çalışmanın ana materyali de Çiğdemtepe Höyük özelinde Bayburt yöresindeki kültürel olguların kaynaşmasını ve etkileşimi yalın bir şekilde bize sunan seramik buluntularıdır. Çalışmaya konu olan bu seramikler 2020 yılında Çiğdemtepe Höyük kurtarma kazılarından ele geçen Kura-Aras Kültürel fenomeninin paketindeki önemli bir unsur olan kırmızı-siyah açkılı mal grubu ile siyah ağız kenarlı mallar olarak tanımlanan Black Topped mal grubudur.

Yöntem

Çiğdemtepe Höyükte önemli buluntu ve bulgulara 2019-2020 yılı kurtarma kazılarında ulaşılmıştır. Bu dönemlerde, defneci yarmalarının oluşturduğu tahribattan kaynaklı açığa çıkan mimari kalıntıları belgelemek ve höyükteki stratigrafik verilere ulaşarak höyüğün kültür sekanslarını tespit etmek amacıyla iki alanda toplamda dört plankarede kazı çalışmaları yürütülmüştür (Figür 4&14). Kazı çalışmalarında yatay ve dikey tabakalanmanın kayıt işlemlerini yapmak amacıyla kot sistemi uygulanmıştır.

Çiğdemtepe Höyük 2019-2020 yılı kazılarında tabaka ve tabaka dışı buluntu olarak ele geçen Erken Tunç Çağı seramikleri, Erken Transkafkasya Kültürünün dağılım coğrafyasındaki anahtar yerleşimler ile Black-Topped mal grubunun tespit edildiği Orta ve İç Batı Anadolu'da tabakalandırılmış yerleşim yerlerindeki seramiklerle analogik karşılaştırmalar yapılmak suretiyle belirlenmiş, tanımlanmış ve gruplara ayrılmıştır. Bu verilere ek olarak, 2020 yılı kazı çalışmalarında kültür depozitlerinden elde edilen kömürleşmiş ahşap kalıntılarının radyo karbon analiz sonuçları, anılan seramiklerin tarihlendirilmesinde ve referans alınan yerleşim yerleri ile stratigrafi çakıştırmasında ölçüt olarak kullanılmıştır.

Çiğdemtepe Höyüğünün Araştırma Tarihçesi ve İ Paydaşı Büyüktepe Höyük

Kapsamlı yüzey araştırmaları (Sagona, 1990: 425-430; Sagona ve Brennan, 1993: 261-268) ve kazı çalışmaları ile bölgenin arkeolojik potansiyelini ve kültürel zenginliği detaylı olarak akademik yayınlarla ortaya koyan ilk bilim insanı A. Sagona'dır (Sagona ve Sagona, 2004). Höyüğü 1990 yılında keşfederek arkeoloji literatürüne kazandıran Sagona, h y ğ  küçük ölçekli h y kler kategorisinde değerlendirmiş olup höyüğün  lulerini 50x30x6 metre olarak aktarmıştır. Ayrıca höyüğün doğal bir platonun batı ucunda yer aldığını ve höyüğün ağır iş makinaları ile illegal kazılara maruz kaldığını ifade eder (Figür 2&3). Sagona, höyüğün kuzeydoğu kanadındaki yasadışı kazılar ile oluşan yarmada tonoz kalıntısı, kerpiç ve karbon kalıntılarının olduğunu aktarır. Sagona, saptanan veriler işiğinde, höyüğün kronolojik olarak Erken Tunç ağı, Demir ağı ve Orta ağ' da yerleşim gördüğünü aktarır (Sagona ve Sagona, 2004: 121, Fig. 13/1, 14/1, 321). Diğer bir çalışmada, höyüğün yüzeyindeki seramikleri değerlendiren Sagona, siyah, kırmızı ve kahverengi cilalı malların Kura-Aras Kültürü malları olduğunu ve bu verilerden yola çıkararak höyüğün Erken Tunç ağı'nda yerleşime sahne olduğunu savunur. Öte yandan h y ğ  Taşkesen Höyük ile karşılaştıran Sagona, höyüğün ovadaki küçük ölçekli h y kler arasında yer aldığını aktarmaktadır (Sagona, 1992: 398;  nsal, 2006: 167).

Parker'ın 1988, 1990, 1991 ve 1993 yıllarında Bayburt ve Kelkit'i kapsayan yüzey araştırmalarında Bayburt Ovasında ve Kelkit'te Demir ağı materyali içeren onlarca merkezini tespit edildiğini ifade eder. Detaylı bilgi vermemekle birlikte iğdemtepe H y ğ n , yüzey araştırmalarında tespit edilen bu Demir ağı merkezlerinin işaretlendiği harita üzerinde gösterir (Parker, 1999: 139, Fig. 3).

Bayburt ve Gümüşhane illerini kapsayan bir dizi yüzey araştırması çalışmalarına imza atan Süleyman iğdem ise bölgedeki birçok kültür varlığının tespitini gerçekleştirerek bölge tarihine ciddi anlamda katkılar sunmuştur (iğdem, 2013: 68-71). Çiğdem, bu çalışmalarında iğdemtepe Höyüğü ile ilgili bilgi ve tespitlere yer vermiştir. Bölgedeki yüzey araştırmaları neticesinde elde ettiği seramik buluntulardan hareketle Aydın-tepe ve çevresinin yerleşim tarihini ET'ye kadar g t rm ştir. Ayrıca, Aydın-tepe Ovasının hayvancılık ve tarım potansiyelini vurgulayan iğdem, Geç Kalkolitik Dönem'den itibaren Bayburt ve Gümüşhane çevresinde izleri bulunan Kura-Aras Kültürünün bu dönemden sonra, Aydın-tepe Ovasında rastlanılmasına dikkat çekerek bu verilerin yüzey araştırmalarına dayandığını bölgedeki höyüklerde yapılacak sistematik ve bilimsel kazı çalışmalarının bu sonuçları değiştirebileceğini ifade eder (iğdem, 2013: 67-72).

iğdemtepe Höyük' n hem kronolojik çağdaşı olması hem de bulunduğu coğrafya içerisindeki tek kazı olması nedeniyle burada kısaca değerlendirmeye alacağımız tek

iç paydaş Büyüktepe Höyük'tür. Sagona, Büyüktepe Höyük'te üç sezon kazı çalışması gerçekleştirmiştir (Sagona vd., 1991: 145-158; Sagona, vd. 1992: 29-46; Sagona vd., 1993: 69-83). Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinin Prehistorik Çağlarına tutulan ilk ışık mahiyetindeki Büyüktepe Höyük kazıları, 1990 yılında başlamış olup 1992 yılına kadar devam etmiştir. Büyüktepe kazıları sonuçlarına göre höyükte en erken ve önem arz eden tabakası Erken Tunç Çağına tarihlenmiştir. Bu kültür depozitinden alınan iki radyo karbon örneğinin analiz sonuçları Çiğdemtepe ile çağdaş olacak şekilde MÖ 3303-2615 ve MÖ 2863-2330 tarihlerini vermiştir. Ancak Erken Tunç Çağı tabakası mimari anlamda oldukça cılız veriler sunmuştur. Bu tabakaya ait mimari kalıntılar, ana kayada açılmış yatak üzerinde yükselen dairesel form lu duvar kalıntılarıdır (Işıklı, 2011: 244-245). Dairesel döngülü form veren duvar kalıntılarından hareketle Sagona, Büyüktepe Höyüğün Erken Tunç Çağı yerleşim katlarının geçici kamp alanı olabileceğini öne sürer (Sagona, 1994a: 229-234). Ayrıca Büyüktepe Höyüğünün Erken Tunç Çağı seramiklerinin, Erken Transkafkasya Kùltürünün seramiklerine benzer olmakla birlikte bu seramiklerde lokal özellikleri baskın olan yerel üretimin ön planda olduğunu aktarır. Sagona'ya (1994a: 229-234) göre özellikle "omphalos" tipinde kaideli kaseler ile "birleşik/mafsallı kaseler" lokal formlardır. Öyle ki Sagona, Büyüktepe Höyüğünün, Erken Tunç Çağı depozitinde lokal özelliklerin güçlü olduğunu altını çizer.

Bulgular

Çiğdemtepe Höyüğündeki kazı çalışmaları höyüğün güney yarısındaki F-8 plan karesinde (Büyük Yarma), stratigrafi kontrol ve kesit düzenleme çalışması şeklinde olmuştur. Bu alanda yapılan çalışmaların esas amacı höyükteki erken dönem tabakalarına ait taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarına ulaşmak olmuştur. Söz konusu plan kare içinde yer alan defineci yarmasının oluşturduğu tahribat ve anıtsal, görkemli taş temelli kerpiç duvar kalıntılarının kesitte net bir şekilde görünmesinden dolayı burada kazı çalışmasına öncelik verilmiştir. Ayrıca sekanslara hızlı bir şekilde ulaşılması dışında bu alanın tahribata maruz kalma olasılığının yüksek olması da bir başka nedenidir.

F-8 plan karesi içindeki yasadışı defineci yarmasında (Figür 12) yapılan kazı çalışmaları neticesinde tahribattan geriye, 5-6 sıradan oluşan taş temelli, 7-8 sıralı kerpiç bloklardan oluşan ve günümüze kadar ulaşabilen yüksekliği 2,5-3 metre arasında değişen yüksekliğe sahip anıtsal duvar açığa çıkarılmıştır. 1 No.lu duvar olarak tanımladığımız bu mimari kalıntının temel duvarı, yüksekliği 0,30 metre olan bağlayıcı malzeme olarak sarı özlü toprak harcın kullanıldığı tek sıra duvardan oluşan su basmanı katmanının üzerinde yükselmektedir (Figür 13&14). 1 No.lu duvarın kerpiç bloklarının genişlikleri 0,45-0,50 metre; yükseklikleri 0,12-0,13 metre arasında değişmektedir. 1 No.lu duvarın kerpiç blokları arasında 0,01 metrelik derzlerle mukavemet sağlanmıştır. Zamanında görkemli görüldüğü anlaşılan duvarın kerpiç bloklarının özü devetüyü rengine yakın olmakla birlikte küçük boyutlu taşçık katkıdır. F-8 plan karesinde açığa çıkarılan ve 1 No.lu duvar olarak adlandırdığımız mimari kalıntının batı

yönde uzantısı tam olarak gözlenememiştir. Bu mimari yapı yaklaşık 5 metre uzandıktan sonra başka bir kaçak kazı ile tahrip edilmiştir. Küçük Yarma (E-8 plankaresi) olarak tabir ettiğimiz bu tahribatın batısında yapılan kazı çalışmasında açığa çıkartılan mevcut kalıntılar duvarın batıya doğru uzanarak devam ettiğini doğrulamaktadır. Höyüğün güney yarısındaki yoğun tahribat, bu duvarın orijinal uzunluğunu ve dönüş noktasını bulmamızı engelleyen ana nedendir.

Doğu-batı yönlü uzanan 1 No.lu duvar, yarmanın doğu ucunda 2 No.lu duvar olarak tanımladığımız başka bir duvara kadar uzanmaktadır. Ancak, iki duvarın birleşim noktasında yaşanan tahribattan ötürü kesinti söz konusudur. İki duvar arasındaki yıkıntı döküntü toprak yığını içinden gelen kerpiç bloklar ve moloz taşlar her iki duvar yapısındaki malzemelerle benzeşmektedir. 2 No.lu duvar, kuzey-güney yönünde uzanmaktadır (Figür 14). Söz konusu 2 No.lu duvarın temeli 1. No.lu duvardan farklı olarak belli bir düzen dahilinde olmayan geliş güzel dizilmiş kayrak taşlarından meydana gelmektedir. Bu duvarın kerpiç bloklarla donatılmış bölümü incelendiğinde, kerpiç blokların ebat olarak 1 No.lu duvardan daha küçük, yarı ölçülerinde, olduğu anlaşılmaktadır. Farklılık ölçülerle sınırlı kalmayıp renk ve kombinasyonda da kendini göstermektedir. Kerpiç bloklar, kahverengi ve gri tonlarında topraktan oluşan öze sahiptir. Höyüğün merkezine doğru uzanan ve küçük bir bölümü kesitte açığa çıkarılan 2 No.lu duvarın kerpiç blokları, 1 No.lu duvardaki kerpiçlere nazaran daha homojen bir yapıya sahiptirler. Öte taraftan 1 No.lu duvarın temelinde uygulanan sarı özlü toprak kullanımının 2 No.lu duvarda uygulanmadığını görmekteyiz.

2 No.lu duvarın taş temel ile kerpiç duvarın tam birleştiği noktada ve 1 No.lu duvar ile 2 No.lu duvar arasında kalan bölümde sıkıştırılmış topraktan yapılan 1 No.lu taban (Seviye: 1614,34) tespit edilmiştir. 2 No.lu duvarın taş temel çizgisinin hemen üzerinde başlaması ve kesitte bu duvar ile olan organik bağı görülebilmektedir. 1 No.lu taban yapısının 0,50x0,50 metre karelik kısmı çalışma alanı içinde tespit edilebilmiştir (Figür 15). Çünkü bu taban, 1 No.lu duvar ile bağlantılı olsa da güneye uzanan kısmın tamamı iş makineleri tarafından yok edilmiştir. Taban düzlemi üzerinde iç yüzeyi siyah dış yüzeyi kahverengi, kırmızı açkılı çok sayıda amorf ve profil veren, çoğunluğu küçük boyutlu Black-Topped kap parçaları ele geçmiştir (Figür 17a-e). Söz konusu taban üzerinde bunun dışında az miktarda dışı siyah içi kırmızı, kahverengi yoğun perdahlı amorf Kura-Aras seramiklerine de ulaşılmıştır. Taban üzerinde yoğun şekilde tahıl tanelerine ulaşılmış olması tarımın yapıldığını göstermektedir. Ayrıca obsidyen parçaları dışında bir adet oyun taşına (1613.98 m) ulaşılmıştır. 1 No.lu taban üzerinde yanmış ahşap kalıntısından alınan karbon örneğinin geleneksel yaş ölçümü, MÖ 4390±30; kalibre edilmiş ölçüm ise MÖ 3096-2913 tarihini vermiştir (Figür 18a). 2 No.lu duvarın doğu ucunda, temel seviyesine kadar inen cılız bir Orta Çağ mimarisi saptanmıştır. Erken Tunç Çağına ait anıtsal mimariye büyük zarar verdiği anlaşılan Orta Çağ mimarisinde işlenmiş yöresel kireç taşları kullanılmıştır. Bu mimari kalıntı içerisinde çok sayıda amorf

sırlı Orta Çağ seramiği ele geçmiştir. Bu cılız mimari içinden, 1614,12 kottan, alınan bir radyo karbon örneğinin geleneksel yaş ölçüm sonucu MS 611±24; kalibre edilmiş ölçüm ise MS 1301-1370 tarihini ortaya koymuştur (Figür 18c).

1 No.lu tabanın tahrip olan güney kısmında belgeleme işlemleri tamamlandıktan sonra taban üzerinde sistemli seviye inme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Taban yapısının altında 1613,88 kotta, 1 No.lu duvarın su basmanı katmanı ve taş temelin hemen üst seviyesinde kahverengi yumuşak toprak dolgunun hemen üstünde yine sıkıştırılmış topraktan yapılmış 2 No.lu taban açığa çıkartılmıştır (Figür 16). 2 No.lu tabanın üzerindeki yumuşak özlü toprak içerisinde oldukça parlak (perdahlı) Kura-Aras ve Black Topped amorf seramiklere, kemiklere, obsidyenlere, taş eserlere ve bir adet tunç objeye ulaşılmıştır. Öte taraftan taban üzerinden alınan karbonlaşmış ahşap kalıntılarında alınan bir örneğin geleneksel yaş ölçümü MÖ 4442±28; kalibre edilmiş ölçümler ise MÖ 3132-3009 tarih aralığını ortaya koymuştur (Figür 18b). 2 No.lu taban üzerinde Kura-Aras Kültürel fenomenine ait seramiklerle (Figür 19a-ç) Black Topped seramikleri bir arada tespit edilmiştir (Figür 19d-g).

Tartışma

Çiğdemtepe Höyüğü 2020 yılı kazı çalışmaları kısa süreli gerçekleşen ve daha çok höyükteki sekansları saptamaya odaklanan çalışmalardır. Bu kısa süreli kazı çalışmaları, özellikle Bayburt Coğrafyası'nın henüz tam olarak aydınlatılamamış Prehistorik Çağlarına yönelik önemli verileri bilim dünyasına sunmuştur. Bu verilerin en önemlisi, radyo karbon tarihlenmeler ile desteklenmiş seramik materyallerdir. Bu bağlamda, makalemizin bu bölümünde öncelikle çalışmalardan ele geçen seramiklerin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Çiğdemtepe Höyük 2020 yılı kazı çalışmalarında ne yazık ki tüm veya tüme yakın seramik, höyükteki Orta ve Modern Çağ tahribatlarından kaynaklı olarak ele geçmemiştir. Kazı çalışmaları öncesinde höyük yüzeyinden toplanan seramik parçaları ve kazı çalışmaları esnasında ele geçen Erken Tunç Çağı seramikleri istatistiksel olarak değerlendirildiğinde *Black-Topped Ware* seramiklerin tüm seramikler içindeki oranının yaklaşık olarak %75 olduğu saptanmıştır⁴. Kura-Aras seramik buluntularının sayısındaki düşük oran, hem tabakalardan ele geçen seramikler için hem de yüzeyden toplanan seramikler için geçerlidir.

Çiğdemtepe Höyüğü 2020 yılı kazı çalışmalarında, F-8 plan karesinde saptanan 1 ve 2 No.lu taban yapısı üzerinden gelen seramikler değerlendirilmiştir. Her iki tabakadan gelen seramiklerin tamamı el yapımıdır. Profil veren, Kura-Aras ve Black Topped seramik

4 Elâzığ ve Malatya coğrafyasında ise bu durumun tersine Kura-Aras seramik grubu daha baskındır. Örneğin Taşkun Mevkii'nin çağdaş kültür yerleşimindeki seramik repertuarının neredeyse % 90'ını Kura-Aras malları oluşturmaktadır (Sagona, 1994b: 6-7). Benzer şekilde Değirmentepe'nin seramiklerinin en az % 85-90'ını Kura-Aras malları oluşturmaktadır (Duru, 1979: 27-28).

parçaları ile birlikte aynı özelliklerde çok sayıda amorf seramik parçaları tabanlar üzerinden ele geçmiştir.

1 No.lu taban üzerinden gelen seramiklerin ilk gurubunu *omphalos* tabanlı seramikler oluşturmaktadır (Figür 17a-ç). Yükseklikleri ve çapları standart olmayan taban bölümündeki parmak baskı uygulaması kâsenin iç yüzeyine doğru çıkıntı yapar. Kenar kalınlıkları ve kenarların yukarıya doğru dar açılı dönüşleri bu kaidelerin yuvarlak gövdeli kaselere ait olabileceğini düşündürmektedir. Bu form grubunun iç kısımları siyah ve ağıldır. Dış yüzeyler ise kahverengi ve tonlarında hafif ağılı ve düzleştirilmiş şekildedir. Kum ve küçük taşçık yoğun katkı maddesi olarak kullanılmıştır. Ayrıca mika katkı da bazı örneklerde görülmektedir. Orta kalitede pişirilmiş bu form kümesinde astar uygulaması her iki yüzeyde görülmektedir.

Gerek yüzey işlemleri gerekse form özellikleri bakımından bu tipteki seramiklere Büyüktepe Höyük, Erken Tunç Çağı tabakalarında (Sagona vd., 1991: 157, Fig. 8:3; Sagona vd., 1992:38, Fig. 4:10), Bayburt Bölgesinde yapılan yüzey araştırmalarında (Sagona, 1993b: 264, Fig. 1:5; Sagona ve Sagona: 2004, 425, Fig. 110:19, 471, Fig. 133:4, 473, Fig. 134:15, 523, Fig. 159:4, 555, Fig. 175:3) ve Gökçedere/Pulur Höyük'te (Kökten 1944: Levha 6:4) rastlanılmıştır. Bayburt bölgesi dışında ise Arslantepe (Palumbi, 2017: 122-123, Fig. 6: i, Fig. 8: b), Çadır Höyük (Steadman vd., 2007: 395, Figure 6: A-B, 397, Figure 7:D) ve Değirmentepe'de (Sagona, 1984: Fig. 47:3) *omphalos* tabanlı seramiklerin benzerleri görülmektedir.

1 No.lu taban üzerinden gelen diğer form grubunu kaseler oluşturmaktadır (Figür 17d-e). İki farklı tipteki bu kâseler basit profilli (Figür 17d) ve iki bölümlü birleşik formlu (Figür 17e) olmak üzere iki alt grupta incelenmiştir. Örneklerin iç yüzeyleri siyah renklidir. Dış yüzeylerde kahve, siyah ve gri renklerde alacalanmalar görülmekle birlikte genelde dış yüzeyler kahverengidir. Astar her iki yüzeyde görülmektedir. Örneklerin dış ve iç yüzeylerinde kaliteli ağılama söz konusudur. Özellikle basit profilli kâse parçasının iç yüzeylerindeki ağılama metalik parlaklığa ulaşan kalitededir. Hamur kombinasyonlarında mika, kum ve taşçık görülen bu kaseler, orta ölçekte fırınlanmıştır. Morfolojik özellikleri ve benzer örnekleri ışığında “*Black-Topped Ware*” mal gurubu olarak değerlendirdiğimiz bu seramiklerle birlikte Kura-Aras amorf seramik parçaları 1 No.lu taban üzerinden ele geçmiştir.

Çiğdemtepe Höyüğünden ele geçen birleşik kâse (Figür 17e) tamamıyla bölgesel özellik sergilemektedir. Bayburt Bölgesinde Büyüktepe (Sagona vd., 1992: 38, Fig. 4:7, 12; Sagona, 1993b: 197, Fig. 1:3) ve Çayıryolu Tepe'den (Sagona ve Sagona, 2004: 474-475, Fig. 135:1-5) gelen örnekler dışında Kura-Aras Kültürünün dağılım coğrafyasının hiçbir yerinde ve Anadolu'daki Black Topped mallarının görüldüğü yerleşim yerlerinde bu tip kâseye rastlanılmamıştır.

1 No.lu taban üzerinde ele geçen basit profilli kâsenin (Figür 17d) benzerlerine ise Bayburt Bölgesinde Büyüktepe, Çayıryolu Tepe ve Tepetarla yerleşimlerinde rastlanılmaktadır (Sagona ve Sagona, 2004: 418-419, Fig. 107: 13-14; 436, Fig. 116: 1; 470, Fig. 133: 2; 493, Fig. 144:1). Bayburt Bölgesi dışında ise Ahlatlıbel'de (Koşay, 1934: 101, AB.:54, AB.:67), Çayıryolu Höyük'te (Arslan vd., 2013: 161, Resim 9: 2, 4), Küllüoba ETC II katlarında (Sarı, 2004: Levha 14: 5; Levha 16: 8; Levha 24: 3; Sarı, 2007: 650-651, 653, Res. 1: 1-2), Geç Kalkolitik Çağ'ından Erken Tunç Çağı'na geçiş evresine tarihlendirilmiş Eskişehir/Yukarı Söğütönü I seramikleri arasında (Efe, 2011: Lev. 4: 31), Demircihöyük'ün Erken Tunç Çağı I tabakalarında (Fidan vd., 2015, Figure 4: B) ve Arslantepe VIB1 katında (Palumbi, 2017: 122, Fig. 6: h, l-m, q; 123, Fig. 8: a-e) basit profilli kâse parçasının benzer örneklerine rastlanılmaktadır.

1 No.lu tabanın yaklaşık 50 cm alt kotunda saptanan 2 No.lu taban üzerinden gelen seramikleri ise kapaklar, kaseler ve bir adet çömlekten oluşmaktadır. Buradan ele geçen çömlek parçası uzun ve dik boyunludur (Figür 19a). Dar ağızlı çömlek orta ölçekte pişirilmiştir. Dış yüzeyinde kalitesiz açıklama görülen parçanın iç yüzeyi kabaca düzleştirilmiştir. Dışta kısmi alacalanma görülen çömleğin hamuru mika, kum ve taşçık katkılıdır. Form ve yüzey işlemleri bakımından tipik erken dönem Kura-Aras çömleklerinin özelliğini taşıyan örneğimizin benzerleri Bayburt Bölgesinde yapılan yüzey araştırmalarında tespit edilmiştir (Sagona ve Sagona, 2004: 427, Fig. 111:5, 503, Fig. 149:4, 553, Fig. 174: 1-3. 595, Fig. 195:14).

Bayburt Bölgesi dışında bu tip çömleklerin benzerleri Sos Höyük (Sagona ve Sagona, 2000: Fig. 13:3, 112, Fig. 42), Arslantepe (Frangipane 2018, 88-89, Fig. 12: f; Fig. 13: h; Fragnoli ve Frangipane 2022, Figüre 5), Pulur (Koşay ve Vary, 1964: Lev. XXXV. P.7), Karaz (Sagona, 1984: Fig. 15: 1-2), Alaybeyi (Işıklı, 2019: 172-173, Levha 4: a,b; Levha 5: a,c), Ermenistan/Aragats (Badalyan vd., 2009: 44, Figure 4/M-N,Q,S) ve Nahcivan/Duzdağı (Marro, 2021: 84, Fig. 6: 1, 4) yerleşimlerinden bilinmektedir.

2 No.lu taban üzerinden ele geçen bir diğer önemli buluntu grubu ise üzerinde doğrusal ve dairesel oluk bezemelerin olduğu pişmiş toprak kapaklardır (Figür 19b-ç). Kura-Aras kültürü ile ilişkilendirilen söz konusu bezemelere sahip kap parçalarının benzerlerine son yıllarda bilim dünyasına tanıtılan Tunceli Körkuyular Mezarlığında ele geçmiştir (Parlıtı, Öncel ve Yücel, 2021: 635, Fig. 3). Kura-Aras kültürüne ait kapakların tamamında açık ve astar uygulaması görülmektedir. Bezemelerin yer aldığı üst yüzeylerde ağırlıklı siyah ve grimsi siyah renkler hakimdir. İç yüzeylerde kahverengi, siyah ve gri renklerle birlikte yer yer alacalanmalar göze çarpar. Kapak parçalarından birisi kötü (Figür 19b) diğerleri ise orta kalitede fırınlanmıştır. Kapakların üst yüzeylerine, oluk bezeme tekniğiyle doğrusal, dairesel ve çapraz hatlar işlenmiştir. Kapakların çapları ve yükseklikleri standart değildir. Form olarak düz ve disk formludurlar. Kapların tutamak kısımlarına yönelik bilgilere parçaların küçük olarak ele geçmesinden dolayı ulaşılamamıştır. Bayburt Bölgesinde disk ve düz

formlu kapakların benzerleri, Büyüktepe Höyük (Sagona vd., 1993: 73, Fig. 3:4; Sagona ve Sagona, 2004: 493, Fig. 144:5), Ballı Kaya, Çayırlyolu Tepe, Kilise Tepe, Ziyaret Tepe ve Karaköy gibi merkezlerden bilinmektedir (Sagona ve Sagona, 2004: 419, Fig. 107: 10; 477, Fig. 136: 1-3; 555, Fig. 175:2; 565, Fig. 180:8; 595, Fig. 195:5). Form ve mal özellikleriyle birlikte oluk bezemeli kapakların bölge dışındaki benzerlerine Karaz (Koşay ve Turfan, 1959: Fig. 123: 278), Güzelova (Koşay ve Vary, 1967: Lev. XVI: G. 343), Norşuntepe, Gaitzami (Sagona, 1984: Fig. 102: 7; Fig. 103: 1; Fig. 104: 6) ve Sos Höyük VB tabakasında (Sagona, 2000: 358, Fig. 8: 1; Sagona ve Sagona, 2000: 71, 84, Fig. 9:3) rastlanılmaktadır.

2 No.lu taban üzerinden ele geçen Black-Topped Ware seramikleri kaselerden oluşmaktadır. Bu kâseler, içe dönük ağız kenarlı kâseler, basit “S” profilli kâse ve derin kâse olmak üzere üç alt grupta değerlendirilmiştir. Kaselerin tamamının iç yüzeyi siyah renkli olup iç yüzeyler kaliteli açıklanmıştır. İç yüzeydeki siyah renk dış yüzeye, dudak kenarı boyunca taşmaktadır veya taşma eğilimi göstermektedir. Değerlendirdiğimiz derin çanağın (Figür 19d) dış yüzeyinde kalitesiz açıklama söz konusudur. Hamur kombinasyonunda mika ve kum katkı maddesi olarak kullanılmıştır. Bayburt Bölgesinde Çiğdemtepe Höyüğü’nün iç paydaşı olabilecek yerleşimlerde derin çanağın benzeri henüz bulunmamıştır. Bölge dışında ise bu tipteki kâsenin benzeri sadece, Erken Tunç Çağı’na tarihlenen Afşin Çoğulhan Höyük (Brown, 1967: 146, Fig. 12: 117) seramikleri arasında tespit edilmiştir. 2 No.lu taban üzerinden ele geçen diğer bir form ise basit “S” profilli kâsedir (Figür 19e). Küresel gövdeli form arz eden kâse düşük ısıda pişirilmiştir. İç yüzeyinde kaliteli açıklama görülen parçanın dış yüzeyinde açığı görülmez ancak dış yüzey kaliteli bir şekilde düzleştirilmiştir. İç yüzeydeki siyah renk uygulamasının dışa taşma durumu belirgin bir şekilde görülür. Hamur kombinasyonunda kum ve mika katkı maddesi olarak kullanılmıştır. Bayburt Bölgesinde basit “S” profilli kâsenin benzeri, Bayburt Yedigözel yerleşiminden (Sagona ve Sagona, 2004: 418-419, Fig. 107: 6) bilinmektedir.

Bayburt Bölgesi dışında, basit “S” profilli çanakların benzerlerine, ETÇ II’ye tarihlenen Kütahya/Tepecik Höyük seramikleri arasında (Efe, 2010: 9, Res. 7: 1), İznik Bölgesinde yer alan Kınık, Pazaryeri I ve Marmaracık yerleşimlerinde (French, 1967: 77, Fig. 14:7; 78, Fig. 15: 36; 81, Fig. 18: 25), Geç Kalkolitik Çağı’ndan Erken Tunç Çağı’na geçiş evresine tarihlenen Yukarı Söğütönü I seramikleri arasında (Efe, 2011: Lev. 4: 29), Elbistan Ovası yerleşimlerinden Emirilyas ve Malap’ta (Brown, 1967: 146, Fig. 12: 105, 119) ve Bozhöyük’te (Dengiz, 2019: Levha 19: 3) rastlanılmaktadır.

Basit “S” profilli çanakların benzerleri, Orta ve Batı Anadolu’nun ETÇ süreci hakkında önemli veriler sunan Küllüoba ve Demircihöyük yerleşimlerinde de tespit edilmiştir. Küllüoba’nın ETÇ II katlarında bu tipteki kaseler ele geçmiştir (Sarı, 2004: Levha 25: 6; Levha 33: 6-7; Levha 43: 1, 4-6; Sarı, 2007: 653, Res. 1: 14). Demircihöyük’te ise bu tipteki kaseler ETÇ II’nin ortalarına doğru, Demircihöyük’ün ETÇ form repertuarının bir parçası

olmaya başlamıştır (Kılıç, 2021: 129). Ayrıca bu form, Orta ve Batı Anadolu yerleşimleri içinde en çok Demirci Höyükte ele geçmiştir (Dengiz, 2019: 69).

2 No.lu taban üzerinden ele geçen diğer form grubu içe dönük ağız kenarlı kaselerden oluşmaktadır (Figür 12f-g). Çiğdemtepe Höyüğü dışında bu tip kaselerin benzerleri Bayburt Bölgesinde henüz tespit edilmemiştir. Bayburt Bölgesi dışında bu tipteki çanakların benzerleri, Karaoğlan Höyüğünde (Brown, 1967: 146, Fig. 12: 104), İznik Bölgesindeki Üyecik ve Yenişehir I yerleşiminde (French, 1967: 82, Fig. 19:7; 83, Fig. 20: 37), GKÇ'den ETÇ'ye geçiş evresine tarihlenen Yukarı Söğütönü I seramikleri arasında (Efe, 2011: Lev. 4: 33) ve Aşağıkartal Höyüğünün ETÇ II'ye tarihlenmiş seramikleri arasında görülmektedir (Kılıç, 2021: Levha 60a: 8). Spesifik veriler arz eden Demircihöyük yerleşiminde, bu form grubuna ait tek bir parça ETÇ I tabakalarından ele geçmiştir (Seeher, 1987: 52:2). Küllüoba Höyüğünde de ETÇ I tabakalarında bu tipte tek bir seramik parçası kaydedilmiştir. Bu tipteki çanaklar Demircihöyük'ün ETÇ II katlarında yaygındır. Benzer şekilde Küllüoba höyüğünün ETÇ II tabakalarına göre sayıca artış gözlenmiştir (Dengiz, 2019: 66).

Çiğdemtepe Höyüğü 2020 yılı kazı çalışmalarının diğer önemli bölümü ise üç farklı kottan alınarak analiz ettirilen radyo karbon örneklerinden alınan sonuçlardır. Bayburt Coğrafyası'nda Sagona'dan sonra alınan ilk radyo karbon eksenli sonuçlar olması ve çok düşük sapmalar vermesi bakımından bu sonuçlar oldukça önemlidir. Sagona'nın Kura-Aras Kültürü'ne yönelik kronoloji önerisine göre bu sonuçlar değerlendirildiğinde Kura-Aras II ve Kura-Aras III dönemlerinde Çiğdemtepe Höyüğü, Kura-Aras'lı taşıyıcı topluluklar tarafından iskân edildiği sonucuna ulaşılmaktadır (Işıklı, 2011: 64, Resim 12). Öte taraftan bu sonuçlar, höyükte ETÇ I boyunca ve Orta Çağ'da höyüğün yerleşime sahne olduğunu kanıtlamıştır. Dolayısıyla Çiğdemtepe Höyüğü 2020 yılı kazı çalışmalarından elde edilen verilere göre höyüğün güney yarısında iki tabaka tespit edilmiştir. Bunlar: Orta Çağ Tabakası, Tabaka I; Erken Tunç Çağı IA; Geç Kalkolitik Çağı'ndan Erken Tunç Çağı'na Geçiş IB'dir. Kümülatif kronolojiye göre: bu tabakalar, Tabaka II ve Tabaka VIA ve VIB'ye denk gelmektedir (Figür 20).

Çiğdemtepe Höyük 2020 yılı kazı çalışmalarında, saptanan Erken Tunç Çağı IA (VIA) ve Geç Kalkolitik-Erken Tunç Çağı IB (VIB) tabakalarında Kura-Aras seramikleri ile Black Topped seramikleri birlikte ele geçmiştir. İç Batı ve Orta Anadolu'nun Erken Tunç Çağı I sürecine tanıklık etmiş önemli yerleşimlerde tespit edilen Black-Topped seramiklerin benzerlerinin Kura-Aras seramikleri ile aynı depozitlerden ele geçmiş olması Erken Tunç Çağı sürecinde, Çiğdemtepe Höyük özelinde, Kuzeydoğu Anadolu ile Orta ve Batı Anadolu Erken Tunç Çağı kültürlerinin yoğun bir şekilde etkileşim ve iletişim kurmuş olduğunu göstermektedir. Nitekim, Sagona: “Geç Prehistorik ve erken tarihsel dönemin büyük bir bölümünde Kuzeydoğu Anadolu'nun, temelde kültürlerin kaynaşıp, yüz yüze geldiği bir bölge (*frontier*) bizim iddamızı oluşturmaktadır” ifadesiyle bölgenin Geç Kalkolitik ve Erken

Tunç Çağı boyunca farklı coğrafyalardaki kültürel olguların Bayburt Bölgesinde kaynaşmış, etkileşmiş ve iletişim kurmuş olduğunu aktarmaktadır (Sagona ve Sagona 2004, 1).

Sonuç

Çiğdemtepe Höyüğü 2019-2020 yıllarından gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, mimari, seramik ve radyo karbon okumalar ile literatür verilerine dayanılarak toplamda yedi ana kültür depoziti tespit edilmiş ve geçici kronoloji önerisi sunulmuştur (Figür 20). Geçici, kümülatif ve göreceli bu tabakalanma önerimize göre, Çiğdemtepe Höyük'te, 2019 yılı kazı çalışması yapılan alanda üç evreli Orta Çağ tabakası ve Erken Tunç Çağı II-III tabakalarının varlığı söz konusudur. Seramik, mimari ve diğer küçük buluntulara dayalı olarak varsıllaştırılan bu tabaka önerimize göre höyüğün kuzey yarısında güçlü bir Orta Çağ depozitinin olduğu ve bu depozitin erken dönem tabakalarını ciddi ölçüde tahrip ettiği anlaşılmaktadır. 2020 yılı kazı çalışmalarında ise dar alanda önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Radyo karbon okumalar ve küçük buluntular ile tespit ettiğimiz GKÇ-ETÇ I geçiş ve ETÇ I tabakaları şimdilik höyükteki en erken tabakalardır. Söz konusu tabakalarda Kura-Aras Kültürel fenomeninin seramikleri ile Black Topped Ware mal grubu seramiklerinin bir arada ele geçmiş olması özeldir Kuzeydoğu Anadolu Arkeolojisi genelde Anadolu arkeolojisi açısından önemli bir bulgu olmuştur.

Çiğdemtepe Höyük 2020 yılı kazı çalışmalarında, ulaşılan diğer bir çarpıcı sonuç lokal bir geleneğin ürünü olduğunu düşündüğümüz mimari kalıntılardır. Çiğdemtepe Höyüğün güneyinde yoğun tahribat gören taş temelli kerpiç bedenli duvarları hem yükseklik hem de mimari özellikleri bakımından Doğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgelerinde bugüne kadar benzerlerine rastlanmayan özellikler içermektedir. Açığa çıkartılan mimari kalıntılar bütün halinde ele alındığında oldukça düzenli ve sistemli bir inşaa tekniğinin uygulandığına işaret etmektedir. Höyüğün bulunduğu zorlu topografyada (su kaynağına uzak ve çıkılması zor) böylesi görkemli bir Geç Kalkolitik Çağı ve Erken Tunç Çağı mimarisinin bir arada olması bilim dünyası açısından birçok soruna çözüm üreteceği gibi birçok soruyu da beraberinde getirecektir. Ayrıca bu merkez bölge adına Kura-Aras ve Black-Topped kültürünün eksik halkasına ve köken sorunsalına kapı aralamasında kilit rol üstlenmesi açısından oldukça önemlidir.

Eldeki veriler şu an için Çiğdemtepe yerleşimcilerinin böylesi güç koşullarda yaşamayı gerektirecek siyasi bir ortama sahip olduklarını veya olabileceklerini göstermektedir. Bu siyasi problem her neyse Çiğdemtepe Höyüğünün Geç Kalkolitik Çağı ve Erken Tunç Çağı sakinleri kalıcı ve güçlü bir yerleşim modelini yüksek bir terasa uygulama stratejisinin gereğini duymuşlardır. Çünkü söz konusu göz alıcı, anıtsal yapı geleneği Kuzeydoğu Anadolu'nun ve Doğu Anadolu'nun Geç Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı kültürüne uygun

değildir⁵. Öte taraftan gerek mimari kalıntılar gerekse pişmiş toprak buluntular, baskın bir lokal kültürün bölgedeki etkisini gözler önüne sermektedir.

Sonuç itibarıyla 2020 yılı çalışmalarında ortaya çıkarılan Geç Kalkolitik/Erken Tunç Çağı geçiş ve Erken Tunç Çağı I olmak üzere en az 2 evreli anıtsal mimari özelliklerine sahip kalıntılar günümüzde yoğun bir tahribat geçirmiştir. Tahribattan geriye kalabilen taş temelleri ve kerpiç bedenleri dahi bu yapının görkemini gözler önüne sermektedir. Kura-Aras merkezlerinde görmeye alışkın olmadığımız bu mimari yapı kalıntıları, radyo karbon tarihlemeler, pişmiş toprak, obsidyen, taş, kemik, madeni buluntular ve figürin gibi taşınabilir kültür varlıklarıyla bölgenin dip tarihine önemli ölçüde ışık tutmuştur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- U.P., E.A.; Veri Toplama- U.P., E.A.; Veri Analizi/Yorumlama- U.P., E.A.; Yazı Taslağı- U.P., E.A.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- U.P., E.A.; Son Onay ve Sorumluluk- U.P., E.A.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- U.P., E.A.; Data Acquisition- U.P., E.A.; Data Analysis/ Interpretation- U.P., E.A.; Drafting Manuscript- U.P., E.A.; Critical Revision of Manuscript- U.P., E.A.; Final Approval and Accountability- U.P., E.A.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Arslan, M., Bertram, G. İ. ve Bertram, J.K., (2013). Çayyolu Höyük-Ankara'da Bir Geç Kalkolitik/İlk Tunç Çağ Yerleşmesi, *Anatolia*, 39, 139-164.
- Badalyan, R., Avetisyan, P. ve Smith, A.T., (2009). Periodization and Chronology of Southern Caucasia: From The Early Bronze Age Through The Iron III Period, *The Foundations of Research and Regional Survey In The Tsaghkahovit Plain, Armenia, Oriental Institute Publications*, Volume 134, Chapter 4, 33-93.
- Brown, G.H., (1967). Prehistoric Pottery from the Antitaurus, *Anatolian Studies*, 17, 123-164.
- Bryer, A. ve Winfield, D., (1985). *The Byzantine Monuments and Topography of The Pontos*, Washington.
- Ceylan, M., (2020). Erzurum Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Parth Sikkesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24/3, 1238-1254.
- Ceylan, M., (2021). Erzurum Ormanağzı (Karnavas) Köyü Pekmez Yapım İşlikleri Üzerine Etnoarkeolojik Gözlemler, (Eds. İ. Akkaş, ve M. Karakoç), *Prof. Dr. Jak Yakar'ın Danışmanlığı'nda Anadolu'da Etnoarkeoloji Araştırmaları*, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 376-393.
- Çiğdem, S., (2013). Bayburt/Aydıntepe Yüzey Araştırması Işığında Bölgenin Eski Çağ Tarihinin Değerlendirilmesi, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 30, 65-81.

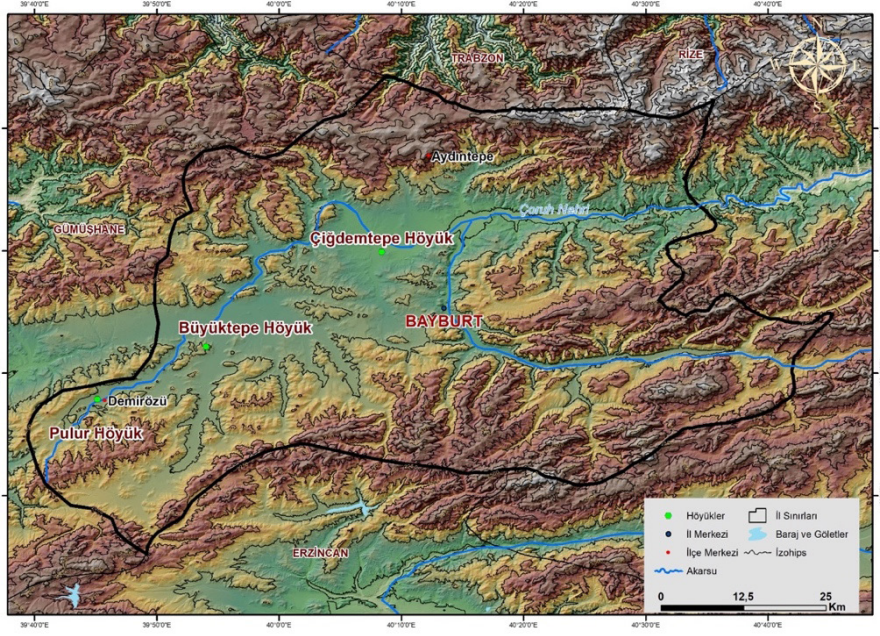
---

5 Doğu Anadolu'daki höyüklerden büyük ölçekli olanlar daha çok düz satır üzerine kurulmuşken küçük ölçekli olanlar hafif eğimli yamaçlar üzerine kurulmuşlardır. Bu yerleşimlerin hiçbirisi yerleşim arkeolojisi bakımından Çiğdemtepe ile uyuşmamaktadır, bkz. Parlı ve Caner, 2021: 32-37, 41-43; Parlı ve Kocaispir, 2022: 2033-2041, 2045-2046.

- Dengiz, O., (2019). *Batı ve Orta Anadolu'da İlk Tunç Çağı'nda Siyah Ağız Kenarlı (Black-Topped) Kaseler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilecik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Duru, R. (1979). Keban Projesi Değirmentepe Kazısı 1973, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Keban Projesi Yayınları Seri III/2, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Efe, T., (2010). Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları, *Anadolu Araştırmaları*, Sayı: 12, 1-19.
- Efe, T., (2011). Eskişehir Yöresindeki Bazı Höyüklerde Saptanmış Olan İlk Tunç Çağı'na Geçiş Evresi Çanak Çömleği, *Anadolu Araştırmaları*, Sayı: 13, 2011, 17-46.
- Fagnoli, P. ve Frangipane, M., (2022). *Centralisation and Decentralisation Processes and Pottery Production at Arslantepe (SE Anatolia) during the 4th and Early 3rd Millenium BCE*, World Archaeology.
- Frangipane, M., (2018). Arslantepe. The Rise And Development of A Political Centre: From Temple To Palace To A Fortified Citadel, *International Arslantepe Archaeology Symposium*, 4-6 October, 71-104.
- French, D.H., (1967). Prehistoric Sites in Northwest Anatolia I. The İznik Area, *Anatolian Studies*, 17, 49-100.
- Fidan, E., Sarı, D. ve Türkteki, M., (2015). An Overview of the Western Anatolian Early Bronze Age, *European Journal of Archaeology*, 18 (1), 60-89.
- Gündüzalp, N., (1986). İç doğu Karadeniz Bölgesinden Prehistorik Buluntular, *Türk Tarih Kongresi 9, 21-25 Eylül 1981, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt I*, 49-54.
- Işıklı, M., (2011). *Doğu Anadolu Erken Transkaşkasya Kültürü: Çok Bileşenli Gelişkin Bir Kültürün Analizi*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Işıklı, M., (2019). Erzurum Ovası Alaybeyi Höyüğü Kalkolitik ve Erken Tunç Çağ Tabakaları, *Karaz'dan Büyük İskender'e Erzurum Ovası'nda Yeni Bir Keşif: Alaybeyi Höyük*, (V, 139-182), Ankara.
- Kılıç, Ö.Ç., (2021). *Orta Porsuk Havzası İlk Tunç Çağı Yerleşim Dokusu: Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Süreçler*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Çanakkale Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Koşay, H.Z., (1934). Ahlatlıbel Harfiyatı, *Türk Tarih, Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, Sayı: 11, 3-101.
- Koşay, H.Z. ve Turfan, K., (1959). Erzurum-Karaz Kazısı Raporu, *Belleten*, XXIII/91, 349-413.
- Koşay, H.Z. ve Vary, H., (1964). Pulur Kazısı: 1960 Mevsimi Çalışmaları Raporu, *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ankara.
- Koşay, H.Z. ve Vary, H., (1967). Güzelova Kazısı, *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ankara.
- Köksal, A. (2011). *XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Bayburt*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Kökten, İ.K., (1944). Kuzeydoğu Anadolu Prehistoryasında Bayburt Çevresinin Yeri, *DTCFD*, III/1, 465-486.
- Ksenophon (1998). *Anabasis (Onbinlerin Dönüşü)*, Çev. T. Gökçöl, 139, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Marro, C., (2021). The Functions of Kura-Araxes Ceramic Containers in Caucasian Early Mining, *On Salt, Copper and Gold, The Origins of Early Mining and Metallurgy in The Caucasus*, Lyon.
- Palumbi, G., (2017). Pus hor Pull Factors? The Kura-Araxes 'Expansion' from a Different Perspective: the Upper Euphrates, At the Northern Frontier of Near Eastern Archaeology, *Subartu*, XXXVIII, 113-132.
- Parker, A., (1999). Northeastern Anatolia: On the Periphery of Empires, *Anatolian Studies*, 49, 133-141.
- Parlıtı, U. ve Caner, E., (2021). Geography and Climate on the Site Selection of Archaeological Settlements: Examples from Kura-Araxes Settlements in the Upper Euphrates-Malatya Basin, *Aras Türkiye Eski Yakın Doğu Araştırmaları Dergisi* 3, 29-53.

- Parlıtı, U., Öncel, K., ve Yücel, Ç., (2021). Kura-Aras Kültürel Yayılımının Kuzeybatısında Körkuyular Mezarlığı, *Anadolu Arkeolojisiyle Harmanlanmış Bir Ömür Mehmet Karaosmanoğlu'na Armağan*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 625-648.
- Parlıtı, U. ve Kocaispir, A., (2022). Main Factors Affecting the Settlement of Eastern Anatolia from the Beginning to the End of the Bronze Age, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 11(4)*, 2029-2050.
- Sagona, A., (1984). *The Caucasion Region in The Early Bronze Age*, Part 1-3, BAR International Series 214 (iii), Oxford.
- Sagona, A., (1990). An Archaeological Survey of the Bayburt and Kelkit Regions, North-Eastern Anatolia: The Pre-Classical Period, *Araştırma Sonuçları Toplantısı, VII*, 425-433.
- Sagona, A., (1992). Bayburt Survey 1990, *Araştırma Sonuçları Toplantısı, IX*, 378-403.
- Sagona, A., (1993a). Büyüktepe Höyük 1991, *Kazı Sonuçları Toplantısı, XIV/1*, 193-198.
- Sagona, A., (1993b). Bayburt Survey 1991, *Araştırma Sonuçları Toplantısı, X*, 261-268.
- Sagona, A., (1994a). Büyüktepe Höyük 1992, *Kazı Sonuçları Toplantısı, XV/1*, 229-234.
- Sagona, A. (1994b). *The Aşvan Sites 3: Keban Rescue Excavations, Eastern Anatolia*, Early Bronze Age, The British Institute of Archaeology at Ankara Monograph Series vol. 18, Ankara
- Sagona, A., (2000). Sos Höyük and The Erzurum Region in late Prehistory: A Provisional Chronology for Northeastern Anatolia, (Eds. C. Marro, ve H. Hauptmann), *Chronologies des Pays du Caucase et de L'Euphrate aux IVe-IIIe Millenaires*, 329-373.
- Sagona, A. ve Brennan, P., (1995). Bayburt Survey 1993, *Araştırma Sonuçları Toplantısı, XII*, 305-316.
- Sagona, A. ve Sagona, C., (2000). Excavations at Sos Höyük, 1998 to 2000: Fifth Preliminary Report, *ANES 37*, 56-127.
- Sagona, A., Pemberton, E. ve McPhee, I., (1991). Excavations at Büyüktepe Höyük 1990: First Preliminary Report, *Anatolian Studies, Vol. 41*, 145-158.
- Sagona, A., Pemberton, E. ve McPhee, I., (1992). Excavations at Büyüktepe Höyük 1991: First Preliminary Report, *Anatolian Studies, Vol. 42*, 29-46.
- Sagona, A., Pemberton, E. ve McPhee, I., (1993). Excavations at Büyüktepe Höyük 1992: First Preliminary Report, *Anatolian Studies, Vol. 43*, 69-83.
- Sagona, A. ve Sagona, C., (2004). Archaeology at The North-East Anatolian Frontier, I, An Historical Geography and a Field Survey of The Bayburt Province, *Ancient Near Eastern Studies Supplement 14*, Louvain-Peeters.
- Sarı, D., (2004)., *Küllüoba İlk Tunç Çağı II Çanak Çömleği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, D., (2007)., Küllüoba'da Ele Geçirilen Siyah Ağız Kenarlı (Black-Topped) Kaselerden Birkaç Örnek, (Eds. M. Alparlan, M. D. Alparlan, ve H. Peker), *Belkis Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan*, 647-656.
- Seeher, J., (1987)., *Demircihüyük III: Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978, Die Keramik 1*, Verlag Philipp Von Zabern, Mainz am Rhein.
- Steadman, S. R., McMahon, G. ve Ross, J.C., (2007). The Late Chalcolithic at Çadır Höyük in Central Anatolia, *Journal of Field Archaeology*, Vol. 32, No. 4, 385-406.
- Ünsal, V., (2006). *Yukarı Çoruh Havzasının Tarihi ve Arkeolojisi*, Bayburt: Bayburt Valiliği Yayınları.
- Ünsal, V., (2014). Bayburt Kaleleri, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 1*, 88-102.

Şekil, Resim, Tablo ve Grafikler / Figures, Tables and Graphics

Figür 1: Çiğdemtepe Höyük ve Bayburt Coğrafiyası içerisindeki kilit höyükler.

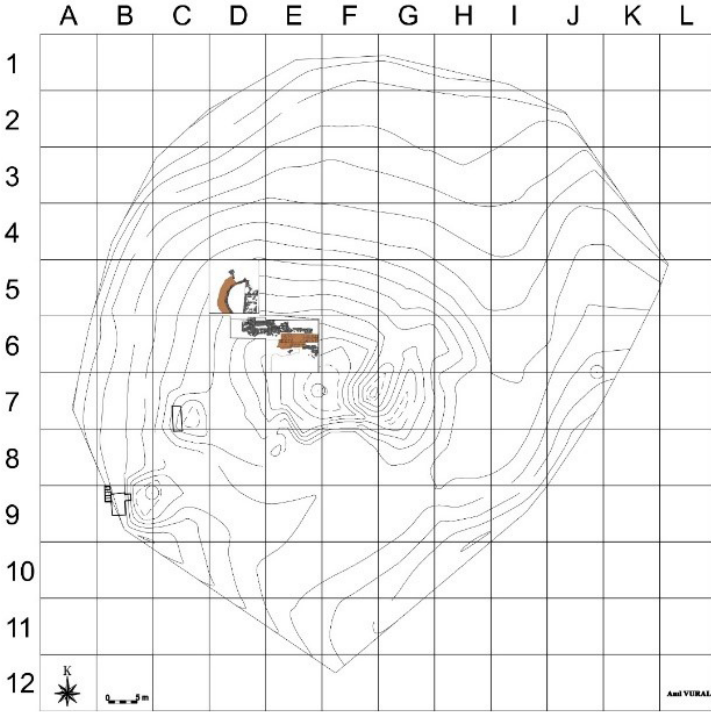

Figür 2: Çiğdemtepe Höyüğünün güneydoğudan görünümü.

Figür 3: E-6 Plankaresinin kazı öncesi görünümü.

Figür 4: Çiğdemtepe Höyüğü'nün 10x10 metrelik parselasyonunu gösteren plan.

Figür 5: E-6 Plankaresinde saptanan Orta Çağ tabakasının IB Evresi mimari kalıntıları.

Figür 6: Tabaka IC'ye ait mimari kalıntılar.

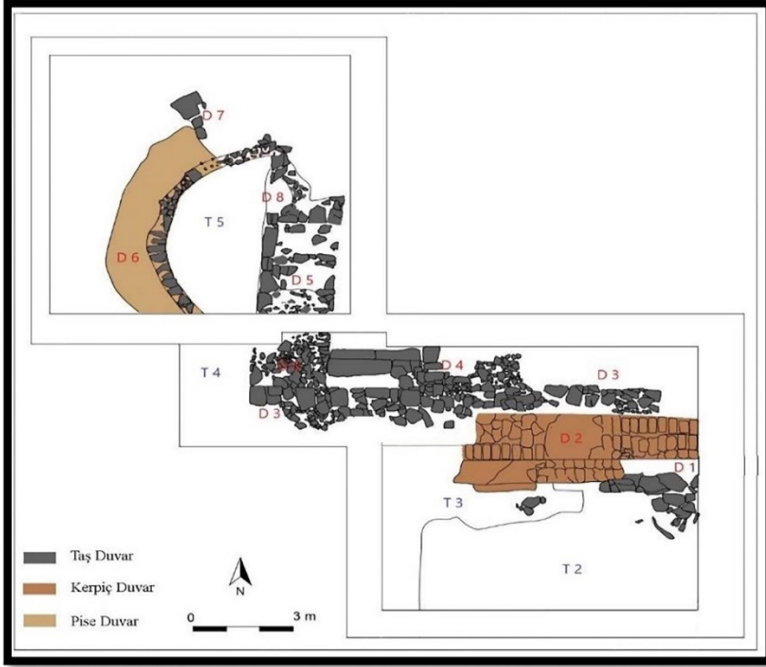

Figür 7: Tabaka IC'ye ait mimari kalıntılar.

Figür 8: E-6 ve D-6 Plankaresi sınırları içinde açığa çıkarılan merdiven yapısı.

Figür 9: Höyüğün kuzey yarısında açığa çıkarılan Orta Çağ mimari kalıntılarının plan çizimi.

Figür 10: D-5 Plankaresinde açığa çıkarılan apsidal planlı yapının havadan görünümü.

Figür 11: 2019 yılı kazıları sonrası höyüğün havadan görünümü.

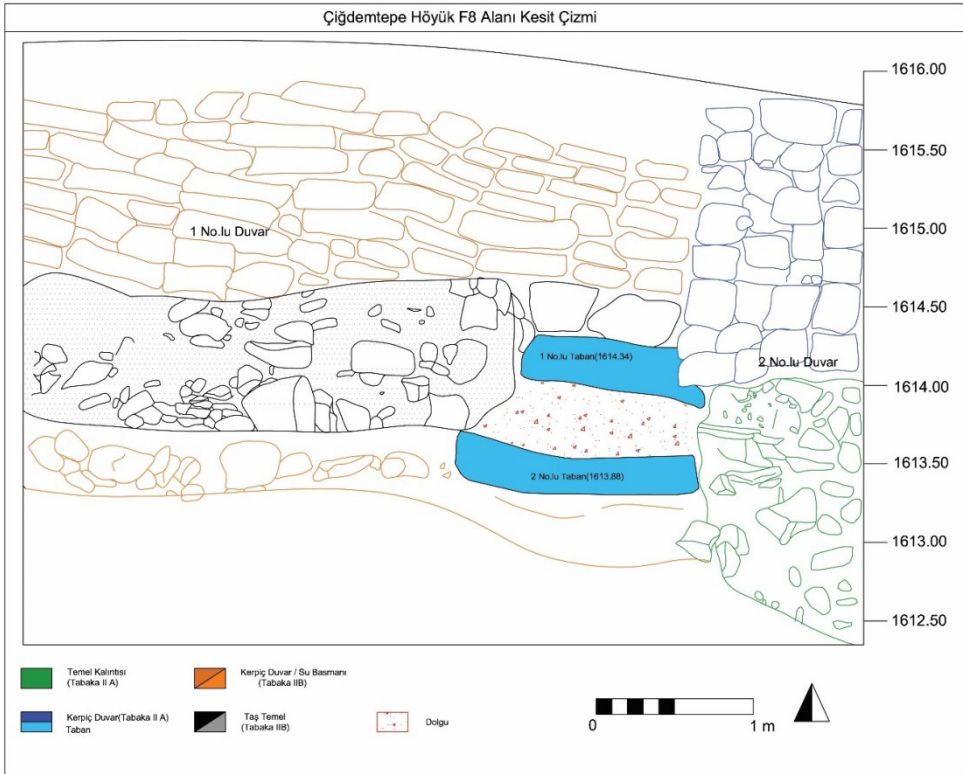

Figür 12: 2020 yılı kazı çalışmaları öncesi F-8 Plankaresindeki büyük yarmanın görünümü.

Figür 13: F-8 Plankeresinde açığa çıkarılan mimari kalıntılar.

Figür 14: F-8 Plankeresinde açığa çıkarılan mimari kalıntıların kesit çizimi.

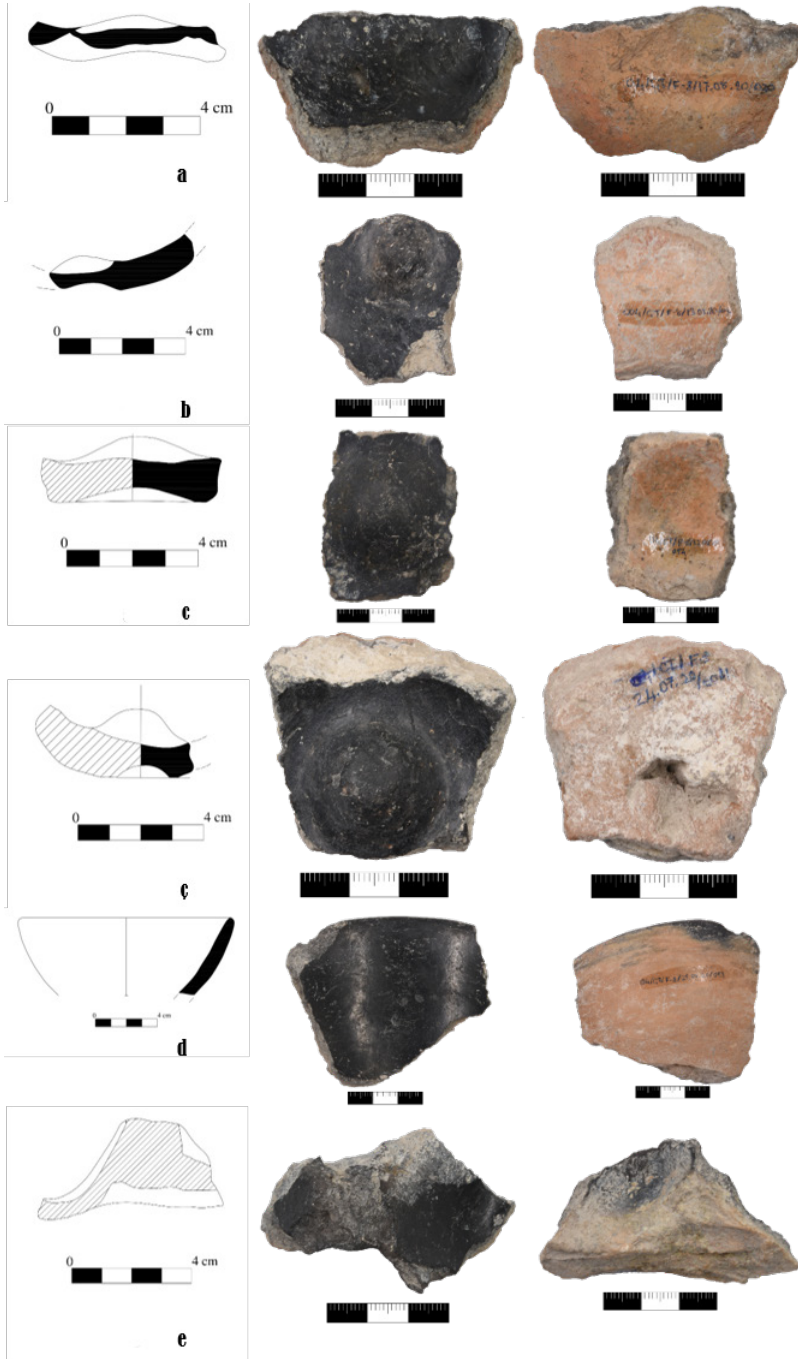

Figür 15: F-8 Plankaresinde tespit edilen 1 No.lu taban.

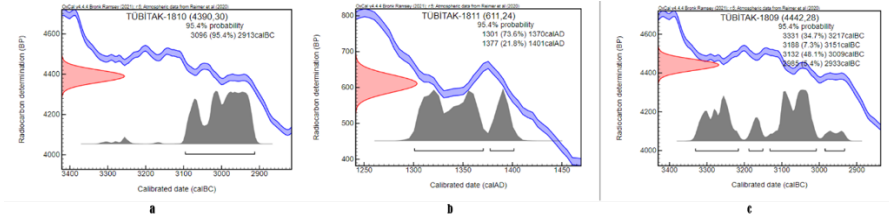

Figür 16: Tabaka VIA mimari kalıntıları.

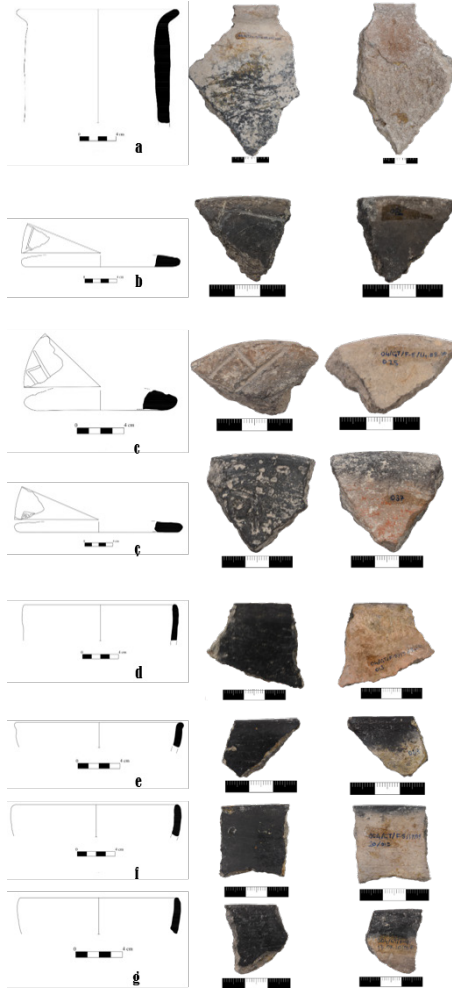

Figür 17: 1 No. lu Taban üzerinden ele geçen seramikler.

Figür 18: F-8 Plankaresinden alınan kömürleşmiş ahşap kalıntılarının radyo karbon analiz sonuçları.

Figür 19: 2 No.lu Taban üzerinden ele geçen seramikler.

Tablo 1: Çiğdemtepe Höyük Tabakaları

TABAKA	C14	PLANKARE	KRONOLOJİ
IA, IB, IC	-	E-6	Orta Çağ (MS 10.-13. yy)
II	MS 1301-1370	F-8, G-8	Orta Çağ (MS 14. yy)
III	-	F-7, G-7	Demir Çağ (MÖ 12/11.-4. yy)
IV	-	E-6 ve Yüzey	ETÇ III (MÖ 2500-2000)
V	-	E-6, D-5 ve Yüzey	ETÇ II (MÖ 2750-2500)
VIA	MÖ 3096-2913	F-8	ETÇ I (MÖ 3096-3070)
VIB	MÖ 3132-3009	F-8	GKÇ-ETÇ I (MÖ 3132-3009)

Figür 20. Tablo 1.

